

آواز اصیل ایرانی

گردآوری، تنظیم و تالیف
احمد نعمت‌اله زاده

انتشارات فرهنگستان

تهران، زمستان ۱۳۸۹

www.ketab.ir

سرسناسه: نعمت‌الزاده، احمد، ۱۳۴۵
عنوان و نام پدیدآور: آواز اصیل ایرانی / گردآوری، تنظیم و تالیف احمد نعمت‌الزاده.
مشخصات نشر: تهران: هنر و فرهنگ، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری: ۱۰۶ ص.: جدول، نمودار: ۲۲-۲۹ س.م.
وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: واژه‌نامه.
موضوع: آواز ایرانی - دستگاه‌ها
رده بندی کنگره: ۱۳۸۹ ۶۱۸ / م۱۸۲۰
رده بندی دیویی: ۷۸۹/۲
شماره کتابشناسی ملی: ۶۷۵۸۴۱۲

www.ketab.ir

زشتا هنر و فرهنگ

آواز اصیل ایرانی

احمد نعمت‌اله زاده

چاپ اول زمستان ۱۳۸۹

تیراژ ۲۰۰۰ جلد

چاپ و صحافی: پژمان

لیتوگرافی: بهار

انتشارات هنر و فرهنگ تلفن: ۶۶۹۲۹۹۱۰ دورنگار: ۶۶۵۹۵۵۲۲

شابم ۳-۰۷-۸۰۲۶۱۶-۰۰-۹۷۹ ISMN 979-0-802616-07-3

بنام آفریننده زیبایی‌ها

سریست برون زین همه اسرار که هست
نوریست جدا زین همه انوار که هست
خرسند مشوبه هیچ کاری که ترا
کاریست ورای اینهمه کار که هست
«خیام نیشابوری»

www.ketab.ir

تقدیم به همسر مهربانم که در طول زندگی فرهنگی - هنری
مشترکمان یار و همراه بود و مشوقی بود تا دانسته‌های خود را
هرچند ناچیز به رشته تحریر درآورم و به دوست‌داران موسیقی
ارایه کنم.

صفحه	فهرست عناوین
۹	مقدمه مولف.....
۱۱	بخش اول.....
۱۲	شرایط کلی یک هنرجوی آواز.....
۱۴	دوره‌هایی که باید گذرانند.....
۱۵	ویژگی‌های صدا.....
۱۷	اجزای دستگاه صوتی انسان.....
۱۸	چگونگی مراقبت از صدا.....
۲۰	تنفس صحیح و نکاتی پیرامون آن.....
۲۱	معرفی مُصَوّت‌ها.....
۲۱	تحریر در آواز مُصَنّی.....
۲۲	تئوری مختصر موسیقی.....
۲۵	اجرای هفت نت اصلی موسیقی و کشش آن‌ها (CD1).....
۲۶	تصنیف (۱).....
۲۷	اجرای مصوت‌ها در نت‌ها (CD1).....
۲۹	تصنیف (۲).....
۳۰	تحریرها (CD2).....
۳۱	تمرین‌ها.....
۴۶	تصنیف (۳).....
۴۷	تحریرهای شمارشی ترکیبی (CD2).....
۴۸	تمرین‌های تکمیلی همراه ساز.....
۵۲	تصنیف (۴).....
۵۳	بخش دوم.....
۵۵	پرده اول.....
۵۵	تحریرها.....
۵۷	پرده دوم.....
۵۷	دایره موسیقی ایرانی.....
۵۸	نمودار مناطق صدادهی در انسان.....
۵۹	پرده سوم.....
۵۹	شناخت مفاهیم در موسیقی اصیل ایرانی.....
۶۱	نت‌ها و درجات معرف در دستگاه‌ها و آوازها.....

۶۲	برده چهارم.....
۶۲	محدوده صوتی دستگاه‌ها و درجات نت‌ها در موسیقی ایرانی.....
۶۳	معرفی دستگاه‌ها و آوازها با ذکر درجات مهم و بررسی برخی گوشه‌های آن‌ها.....
۶۳	(۱) دستگاه شور.....
۶۵	(الف) آواز ابوعطا.....
۶۶	(ب) آواز بیات ترک.....
۶۸	(ج) آواز دشتی - کردی بیات.....
۶۹	(د) آواز افشاری.....
۷۱	تصنیف نهال محبت.....
۷۱	(۲) دستگاه ماهور.....
۷۱	(۳) دستگاه نوا.....
۷۷	(۴) دستگاه همایون.....
۷۹	(هـ) آواز بیات اصفهان.....
۸۱	(۵) دستگاه سه‌گاه.....
۸۳	(۶) دستگاه چهارگاه.....
۸۵	(۷) دستگاه راست پنجگاه.....
۸۸	تصنیف مهر مهرویان.....
۸۸	چهار مبنای متداول دستگاه‌ها و آوازهای اصیل ایرانی.....
۹۰	برده پنجم.....
۹۰	- نکاتی کلیدی و اساسی در آوازخوانی مطلوب و تاثیر گذار.....
۹۲	برده ششم.....
۹۲	- نگاهی گذرا به گام‌های موسیقی جهانی.....
۹۴	- جدول گام دو ماژور و گام‌های مینور وابسته به آن.....
۹۵	برده هفتم.....
۹۵	- جداول معرفی فواصل دستگاه‌ها و آوازها از سه مبنای متداول.....
۹۷	برده هشتم.....
۹۷	- نکاتی پیرامون شناخت عوامل موسیقایی در شعر.....
۱۰۱	تقطیع عروضی یک شعر.....
۱۰۱	برابریابی هجاها با نت‌های موسیقی.....
۱۰۲	تطبیق الفبای فارسی به حروف لاتین در آوانویسی و آواخوانی.....
۱۰۲	نمونه برگردان شعر به زبان موسیقی (آوانویسی).....
۱۰۳	نشانه‌های هجاها در زبان فارسی.....
۱۰۴	فرازهایی از سخنان استاد محمدرضا شجریان (دی‌ماه ۱۳۸۰ شمسی).....
۱۰۶	منابع و مآخذ.....

مقدمه مولف

طی سالیانی که در امر آموزش آواز سنتی فعالیت داشتم بسیاری از افراد علاقه‌مند مراجعه کرده و خواستار یادگیری فن آواز و صحیح خواندن گوشه‌های آوازی و تصنیف‌های ارزشمند اساتید می‌شدند. پس از انجام گرفتن تست صدا توسط ایشان، آنان را به دو بخش دسته‌بندی می‌کردم.

در دسته اول افرادی را قراردادم که صدایشان فاقد تحریر^۱ بود و از محدوده صدای خود (بم - میانه - زیر) استفاده درست و مطلوب نداشتند. بدین لحاظ آنان را در دوره مقدماتی صداسازی (سلفژ) سنتی قرار دادم و با آن‌ها در زمینه پرورش صدا و آموزش رکن اساسی آواز سنتی که همانا اجرای تحریرها می‌باشد شروع به کار کردم. و بسیار مسرورم که در این دوره به موفقیت‌های قابل توجهی دست یافتم تا آنجا که هنرجویان کوشا، با استعداد و صبوری که در ابتدای دوره حتی از ادا کردن ساده‌ترین تحریر (تحریر یکتایی) بر نمی‌آمدند، در انتهای دوره با تسلط می‌توانستند تحریرهای ترکیبی اجرا کنند و خود قادر به ساختن موتیف‌های تحریری بشوند و صدایشان برای گذار به دوره بعدی (دوره ردیف‌خوانی و شناخت دستگاه‌های موسیقی سنتی) آماده شود. ماحصل این تجربیات در بخش اول کتاب حاضر به صورت قدم به قدم به علاقه‌مندان ارائه گردیده است.

اما در دسته دوم افرادی جایگزین شدند که صدایشان تحریرهای درهم ریخته، نامرتب و سست و بی اساس داشته و تنها باید با راهنمایی و آموزش‌های لازم تحریرهای آنان را سروسامان داد و آن‌ها را با دستگاه‌ها، گوشه‌ها و ردیف‌های آوازی آشنا کرد که بنده با دانسته‌هایی که از اساتید محترم خود در زمینه‌های ردیف آواز سنتی گرفته بودم و همین‌طور تحقیقات و یافته‌های خود از منابع قدیم و جدید موجود، نکات و گوشه‌های آوازی را با توجه به گستره صوتی این افراد به آن‌ها منتقل می‌نمودم.

برای این افراد برحسب نیاز مقدماتی که یک هنرجوی آواز در روند فراگیری ردیف‌های آوازی دارد بخش دوم این کتاب شکل گرفت. در این بخش بیشترین سعی و تلاش این بوده است که علاوه بر ارائه دقیق مفاهیم، مطالب به زبانی ساده و قابل درک و تجزیه و تحلیل برای هنرجویان کلاس‌های آواز سنتی باز شود. جای هیچ شکی نیست که عزیزانی که جزئیات و ظرایفی پیچیده‌تر و مفصل‌تری را می‌طلبند بایستی ضمن مراجعه به کلاس‌های آواز معتبر و تلمذ از استادان بنام، به کتب مرجع و جامع در حوزه‌های تخصصی موسیقی مراجعه کنند.

^۱ به اصطلاح عام چهجه زدن که همان غلتیدن صدا بر نت‌ها می‌باشد

یکی دیگر از مواردی که یک هنرجوی آواز بایستی بر آن اشراف یابد خواندن تصنیف می‌باشد. در کتاب حاضر که به همراه سی‌دی آموزشی منتشر شده است، در هر دو بخش تصنیف‌هایی گنجانیده شده که به صورت با کلام و بی‌کلام بوده و هنرجو پس از تمرین و شنیدن با کلام تصنیف‌ها در هر دو مرحله باید بر روی بی‌کلام آنها بخواند که این تمرین‌ها منجر به توانایی حفظ ریتم و اجرا با ساز و هماهنگی در تنفس و تشخیص درست گام موسیقی توسط هنرجو می‌گردد.

در خاتمه از کلیه دوستان و عزیزانی که در چاپ و انتشار این کتاب یاریم کردند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

احمد نعمت‌اله زاده

مهر ماه ۱۳۸۸

www.ketab.ir